

УДК 903.2(477+497,11)

Ольга Скороход

«УКРАЇНСЬКО-СЕРБСЬКИЙ ЗБІРНИК: УКРАС (ІСТОРІЯ. КУЛЬТУРА. МИСТЕЦТВО)» ТА ЙОГО МІСЦЕ В ІСТОРІОГРАФІЇ ІСТОРІЇ ВІДНОСИН ДВОХ НАРОДІВ

У статті аналізуються статті «Українсько-сербського збірника: Украс (Історія. Культура. Мистецтво)» про зв'язки між двома народами. Історична біографістика, теми сербського переселення на українські землі у середині XVIII ст. та співпраці видатних представників української та сербської науки визначено як пріоритетні тематичні напрямки для сучасних дослідників проблеми історії українсько-сербських зв'язків XVIII – початку XXI ст. З'ясовано важливість цього науково-популярного видання для історіографії проблеми.

Ключові слова: серби, українці, славістика, «Украс», історіографія.

У час, коли Україна та весь народ знаходяться у складному становищі, потребують підтримки світової спільноти, дослідження історії співпраці та контактів українців з іншими націями у різних сферах людської діяльності набувають особливої актуальності. Сербський та український народи ніколи не воювали між собою, не виступали у відношенні один до одного агресором чи жертвою, як це було в історії міжслов'янських взаємин і, на жаль, є сьогодні. Здатність політичних структур налаштувати один народ проти іншого залежить від освіченості населення, його обізнаності щодо власного минулого та історії наближених народів. За цих обставин має місце новий поштовх до вивчення історії українсько-сербських зв'язків.

Стан наукової розробки проблеми розглядають у межах своїх досліджень історики В. Дмитрієв [1], О. Посунько [2], Є. Пашенко [3], О. Павлюченко [4] та ін. Однак, комплексний історіографічний аналіз рівня вивченості питання ще не було проведено. Історіографія проблеми українсько-сербських зв'язків дозволяє не лише з'ясувати, що і як вивчали історики на вказану тематику, а й визначити, які її аспекти залишилися поза їх увагою. У такому контексті особливої ваги набувають сучасні видання, присвячені безпосередньо контактам сербського й українського народів та їх культур. Таким виданням є щорічний «Українсько-сербський збірник: Украс (Історія. Культура. Мистецтво)» (далі – «Украс»). Адресатами «Украс» є славісти (передусім сербісти), україністи, а також усі, хто цікавиться сербською та українською історією й культурами. Нас передусім цікавлять власне історичні праці, оскільки вивчення фольклорних, літературних та лінгвістичних взаємовпливів двох народів, на нашу думку, заслуговує стати темою осібного дослідження.

Статті кожного з випусків щорічника об'єднані за тематичним принципом. Перший номер «Украс», що вийшов 2006 р., присвячений видатним постатям сербських переселенців XVIII ст. та зв'язку «Русалки Дністрової» із Сербією.

У біографічній статті Л. Церовича «Йован Хорват – ватажок першого переселення сербів до Російської імперії» [5] описано історію Нової Сербії через призму життя її ватажка. Дослідником проаналізовано причини переселення сербів до Російської імперії – автор пише, що їх мотивувало бажання знайти у слов'янській та православній Росії союзника для боротьби за звільнення Сербії від турецького владарювання, а також утиски сербського населення Австрії на релігійному підґрунті. З іншого боку, царський уряд бажав мати на кордоні з Туреччиною сильне досвідчене граничарське військо. Питання чи була ця кампанія успішною Л. Церович залишив відкритим. Однією із заслуг автора є різнобічність у дослідженні історії військових поселень сербів. Так, ним описана не лише структура поселень, а й господарська діяльність, зокрема, їх торгівельна активність та її значення для розвитку регіону, культурно-освітні заходи тощо. Автор порушив питання про існування протиріч у оцінці постаті Й. Хорвата, що склалися в історіографії.

Долею сербських офіцерів у російській армії XVIII ст. перейнявся С. Лалич [6]. Використовуючи матеріали Центрального державного історичного архіву України у Києві та Російського державного військово-історичного архіву у Москві, дослідник розширив існуючий в історіографії список сербів-офіцерів, що перебували на службі в Росії в означений період та прослідкував, наскільки йому дозволили джерела, долю військових формувань, у яких служили серби. С. Лалич також сформулював та узагальнив причини асиміляції переселенців на українських землях.

Життя серба Симеона Зорича на російській військовій службі описане у розвідці Р. Мічича [7]. З неї ми дізнаємося, що майбутній генерал С. Зорич свої юнацькі роки провів у Слов'яносербії, але подальша його доля пов'язана із Петербургом та білоруськими землями. Значно більший інтерес представляє стаття Д. Айдачича «Офіцери Пишчевичі: риси сербської ідентичності та їх втрата» [8].

У ній автор на основі мемуарів батька і сина Пишчевичів першим звернувся до історії ментальності сербських переселенців, прослідкував зміни їх етнічної самоідентифікації. Таким чином, Д. Айдачич поклав початок дослідженням нового аспекту в історії сербського переселення в Україну XVIII ст.

В. Мільчев зробив спробу по-новому оцінити особистість П. Текелії в українській історії [9]. Автор акцентує увагу на тому, що «Текелія був лише вищим офіцером російського війська, якому доручили провести операцію з ліквідації Запорожжя та арешту верхівки Січі. Рішення було прийнято не ним» [9, с.103]. В. Мільчев зосередився на діях П. Текелії з управління територією та реформування устрою Запорозьких Вольностей впродовж декількох наступних місяців після зайняття Січі російськими військами, а також у судових справах проти козацької старшини. При цьому науковець наголосив, що П. Текелія не виказував особистої неприязні до козаків. Такий погляд ученого на проблему значно розширив горизонти історіографії життя П. Текелії.

Об'єктом дослідження Л. Ільницької стала історія видання і поширення в Європі «Русалки Дністрової», що відбувалося з допомогою сербських культурних діячів [10]. Автором досліджена доля примірників альманаху, що знаходяться у бібліотеках Сербії (Національній, Університетській та у музеї в Піроті). Важко не погодитися з думкою Л. Ільницької про те, що поширення «Русалки Дністрової» в Сербії свідчить про значний інтерес діячів сербського національного відродження до початків українського відродження в Галичині, широке коло міжслов'янських зв'язків діячів «Руської Трійці». Оскільки проблема торгово-економічних відносин сербів та українців залишається практично недослідженою, вважаємо за необхідне відзначити відомості про сербського купця В. Антича, що торгував у Львові бакалією та книгами своєї батьківщини [10, с.168].

Другий випуск щорічника «Украс» знайомить читача з надбанням сербської культури, зібраним у виданні у три блоки: «Маніфести сербського авангарду», «Никола Тесла – образ у мистецтві» та «Емір Кустуріца й Україна». Матеріали щодо історії відносин українців та сербів у номері відсутні.

Вихід «Украс» 2008 р. ознаменував собою републікацію на сторінках щорічника розвідки О. Лазаревського «Милорадовичі. Люди старої Малоросії» у перекладі на сучасну українську мову [11]. Ця робота проаналізована нами у статті «Сербська тематика на сторінках журналу «Кієвская старина» [12]. У цьому ж номері, також у перекладі, розміщено передрук документів з «Кієвской старины», що ілюструє події, які супроводжували оселення М. Милорадовича в Гадячі після призначення І. Чарниша генеральним суддею [13].

Четвертий випуск українсько-сербського збірника 2009 р. майже повністю присвячений співпраці двох народів у науковій сфері. Перша група матеріалів на цю тематику стосується теренів Київського університету, друга – Харківського. Відомо, що ці наукові заклади були і є провідними центрами славистичних досліджень в Україні.

У статті В. Бакирова «Харківський університет і серби: ретроспективний погляд» здійснено огляд зв'язків цього навчального закладу із Сербією від заснування університету до сучасності [14]. Автор побіжно зупинився на темах перебування учених-сербів на посадах викладачів університету, підтримки університетською громадою сербського народу у його боротьбі за незалежність, знаменитих сербів-випускників, внескові учених-славистів із Харкова у вивчення історії, мови й культури сербського народу, а також зв'язках двох народів періоду радянської влади та межі XX–XXI ст. Оповідь про появу сербських книг в університетській бібліотеці, запропонована І. Кононенко та І. Журавльовою [22], може розширити уявлення про книгообмін між українцями і сербами у XIX ст.

С. Страшнюк презентував розвідку біографії одного з ректорів Харківської alma mater, видатного фізика А. Стойковича [15]. Окрім високої інформативності, праця С. Страшнюка примітна відкриттям дискусії з попередніми дослідниками особистості А. Стойковича. Так, автор підкреслює критичність висловлювань Д. Багалія щодо особистості ученого-серб, зокрема й через низку неприємних інцидентів, що мали місце в біографії видатного математика. Також С. Страшнюк переглянув причини переїзду сербських учених до Харкова, запропоновані О. Павлюченком (політичні та релігійні утиски з боку турецької та австрійської влади), вказавши, що для учених-іноземців привабливими були матеріальні умови роботи [15, с. 16–17]. У статті є згадка й про розбіжності у думках вітчизняних істориків філософії щодо світоглядних міркувань сербського професора.

Внесок сербських учених у розвиток різних галузей вітчизняної науки досліджено у наступних біографічних статтях: процес становлення серба А. Дудровича як філософа, мислителя та педагога відображений у результаті співпраці І. Карпенка та С. Голікова [16]; внесок у вивчення історії Стародавньої Греції та Риму харківчанина, ймовірно серба за походженням, В. Циха зробила спробу окреслити О. Ручинська [17].

С. Віднянський та О. Іваненко вивчали наукову спадщину учених історико-філологічного факультету Харківського університету [18]. Останніх цікавили переважно порівняльно-історичні дослідження епосу південних і східних слов'ян, лінгвістичний та літературний аналіз писемних пам'яток сербів. У публікації С. Віднянського та О. Іваненко також можна виокремити факти

співпраці українців і сербів на науковому та громадсько-політичному поприщі. Робота С. Лимана досліджує сербський вектор наукових досліджень харківського професора, болгарина М. Дринова та конкретизує частину матеріалів, запропонованих попереднім дуєтом авторів [19].

Неординарно видається стаття Ч. Долічаніна та Л. Протича про внесок випускника Харківського університету, академіка М. Салтикова у розвиток математичної науки в Югославії [20]. Робота унікальна в тому плані, що основну масу дослідників цікавлять переважно питання співпраці вчених у царині гуманітарних знань про світ.

Одну з небагатьох історіографічних розвідок представив В. Гряник, який описав хід пошуків з історії Югославії у Харківському державному університеті ім. О. Горького (1933–1999 рр.) [21]. Автор коротко охарактеризував стан славістики у радянській державі загалом, відзначивши ряд негативних чинників: відсутність контактів між вченими, віддаленість їх від джерел, негативне ставлення до слов'янських ідей у радянському суспільстві, складні матеріальні умови праці вчених, які займалися вказаною проблематикою. Згоду викликає висловлювання В. Грянника про те, що через складні стосунки СРСР та Югославії вивчення минулого останньої було непопулярним напрямом серед провінційних славістів. Серед перерахованих дослідником тем югославістики нашу увагу привертають ті, які цікавили В. Козлітіна – українська та російська міжвоєнна еміграція в Королівстві сербів, хорватів та словенців.

Історію сербістичних досліджень в університеті св. Володимира прослідкувала О. Чмир [23]. При цьому автор не розділила сербістику на історичну та мовознавчу. Стаття примітна значною кількістю фактичного матеріалу щодо участі викладачів вишу – К. Страшкевича, В. Яроцького, О. Котляревського, Т. Флоринського, А. Степовича та інших у діяльності громадських організацій, що переймалися долею південних слов'ян, а також у контактуванні із науковцями Сербії (наприклад, В. Ягичем).

Історичні нариси, розміщені у п'ятому номері «Украс» стосуються зв'язку життєвого шляху видатного сербського історика та письменника Й. Раїча із землями України. М. Яременко, звернувшись до вже традиційної в історіографії теми отримання сербами освіти у навчальних закладах підросійської України, зробив спробу окреслити хронологічні рамки перебування Й. Раїча у Києві [24]. Цікавими припущеннями щодо впливу творів Ф. Прокоповича та М. Козачинського на становлення особистості Й. Раїча сповнена стаття Д. Грбич [25]. Автор використала також значну кількість фактажу стосовно перебування визначного історика у Києві.

Номер «Украс», що вийшов у 2011 р. містить розвідки з історії сербських граничар та козаків. С. Дідик опублікував біографію полковника М. Адабаша [26]. На противагу думці Н. Полонської-Василенко, автор відстоює положення про те, що офіцер за походженням був сербом, погоджуючись таким чином із сербськими науковцями С. Лаличем та Л. Церовичем. С. Дідик значну увагу приділив ролі М. Адабаша у зміцненні дисципліни Новослобідського полку, на значному фактичному матеріалі обґрунтувавши тезу А. Скальковського, що саме М. Адабаш створив з новослобідських козаків справжній військовий підрозділ. С. Дідик говорить, що полковник-серб захищав новослобідське козацтво від сваволі новосербських поселенців. Стаття ученого містить також згадки про конфронтацію між М. Адабашем та І. Хорватом, благодійну діяльність першого.

Науковці О. Посулько та В. Мільчев у цьому ж номері збірника репрезентували свої напрацювання з історії козацтва, які частково містять матеріали з історії українсько-сербських контактів. Розвідка О. Посулько «В очікуванні удару» [27] розкриває організаційні дії офіцерського складу Нової Сербії та фортеці св. Єлисавети при підготовці до ймовірного нападу татарів на новосербське прикордоння у 1762 р. В. Мільчев [28] ґрунтовно дослідив долю запорозьких козаків після ліквідації Січі 1775 р. За його припущенням, частина їх переселилася на землі так званого «Військового Кордону» Габсбурзької монархії, де ймовірно козаки мали контакти із сербськими граничарами.

«Українсько-сербський збірник: Украс (Історія. Культура. Мистецтво)» посідає помітне місце в сучасних дослідженнях історії українсько-сербських зв'язків, у щорічнику акумульовано значну кількість нових відкриттів у розробці цієї теми, а також нових поглядів на висвітлення її традиційних аспектів. Сучасна наукова тенденція зростання уваги до людського виміру історичного процесу є пріоритетною для авторів-дописувачів аналізованого збірника. У фокусі дослідницьких стратегій опинились постаті сербів І. Хорвата, П. Текелії, М. Адабаша, А. Стойковича, А. Дудровича та інших, які здійснили вагомий вклад у розвиток українсько-сербської взаємодії. Не менш важливими постають на сторінках видання теми сербського переселення на українські землі у середині XVIII ст., співпраці видатних представників української та сербської науки. Вперше у періодичному виданні публікуються матеріали з розвитку сербієвістики в Україні як напрямку історичних досліджень. «Украс» не тільки відображає матеріали, що розповідають про розвиток зв'язків між двома народами, але й сам слугує підтвердженням плідного результату таких зв'язків. Збірник має важливе значення для співпраці та наукового обміну між ученими Сербії та України. На жаль, вихід

журналу зараз призупинено і прогнози щодо вирішення його відновлення невідомі, однак сподіваємося на відродження науково-популярного видання та на нові плоди його функціонування.

Список використаних джерел

1. Дмитрієв В. С. Серби в Україні (XVIII – початок XIX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В. С. Дмитрієв. – К., 2006. – 19 с.
2. Посунько О. М. Історія Нової Сербії та Слов'яносербії. – Запоріжжя: РА «Тандем-У», 1998. – 80 с.
3. Пашенко Є. М. Українсько-сербські літературні й культурні зв'язки доби бароко. XVII–XVIII ст. (Контакти, типологія, стилістика): дис. ... докт. іст. наук: 17.00.01 / Пашенко Євген Миколайович. – К., 1996. – 467 с.
4. Павлюченко О. В. Україна в російсько-югослов'янських суспільних зв'язках (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.03 «Загальна історія» / О. В. Павлюченко. – К., 1993. – 28 с.
5. Церович Л. Йован Хорват – ватажок першого переселення сербів до Російської імперії / Л. Церович // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 11–26.
6. Лалич С. Серби – офіцери і генерали російської армії (XVIII ст.) / С. Лалич // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 27–50.
7. Мічич Р. Генерал Симеон Зорич / Радован Мічич // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 51–70.
8. Айдачич Д. Офіцери Пишчевичі: риси сербської ідентичності та їх втрата / Деян Айдачич // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 71–94.
9. Мільчев В. Петро Текелія: ескіз портрету / Володимир Мільчев // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 95–112.
10. Ільницька Л. «Русалка Дністрова» в Сербії / Луїза Ільницька // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2006. – Випуск 1. – С. 161–174.
11. Лазаревський О. Люди старої Малоросії (Милорадовичі) / Олександр Лазаревський // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2008. – Випуск 3. – С. 9–26.
12. Скороход О. Сербська тематика на сторінках журналу «Кієвская старина» / О. Скороход // Наукові записки. Серія: Історичні науки. – Випуск 19. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 272 с.
13. Модзалевський В. Іван Чарниш і Михайл Милорадович / Вадим Модзалевський // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2008. – Випуск 3. – С. 27–30.
14. Бакиров В. Харківський університет і серби: ретроспективний погляд / В. Бакиров // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 9–13.
15. Страшнюк С. Сербське підгрунтя Харківського університету: Атанасіє Стойкович / С. Страшнюк // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 14–37.
16. Карпенко І. Харківська кар'єра сербського філософа: духовні пошуки та життєві колізії Андрія Дудровича / Іван Карпенко, Сергій Голіков // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 38–48.
17. Ручинська О. Біля витоків харківського антикознавства: Володимир Францевич Цих / О. Ручинська // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 49–59.
18. Віднянський С. Сербія в дослідженнях учених історико-філологічного факультету Харківського університету (друга половина XIX – початок XX ст.) / С. Віднянський, О. Іваненко // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 74–85.
19. Лиман С. Проблеми середньовічної Сербії у творчості Марина Стоянова Дринова / Сергій Лиман // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 86–97.
20. Долічанін Ч. Внесок академіка М. М. Салтикова у розвиток математичної науки в Югославії / Чемал Долічанін, Любомир Протич // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 120–125.
21. Грянник В. Історична югославістика в Харківському державному університеті імені О. М. Горького / В. Грянник // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 126–137.
22. Журавльова І. Слов'янські колекції у фондах Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: до історії формування колекції «сербська книга» / І. Журавльова, І. Кононенко // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 148–156.
23. Чмир О. Сербістика в Університеті св. Володимира / О. Чмир // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2009. – Випуск 4. – С. 159–184.
24. Яременко М. Навчання Іоана Раїча в Києво-Могилянській академії / М. Яременко // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2010. – Випуск 5. – С. 9–18.
25. Грбич Д. Йован Раїч і Феофан Прокопович / Драгана Грбич // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. –

К.: Темпора, 2010. – Випуск 5. – С.26–42. 26. Дідик С. Микола Адабаш – сербський граничар і козацький полковник / С. Дідик // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2011. – Випуск 6. – С. 9–17. 27. Посулько О. В очікуванні удару (про підготовку до можливого татарського наступу на новосербське прикордоння у 1762 р.) / О. Посулько // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2011. – Випуск 6. – С. 18–30. 28. Мільчев В. Запорозькі козаки на землі сербських граничар / В. Мільчев // Украс: Історія, культура, мистецтво: українсько-сербський збірник. – К.: Темпора, 2011. – Випуск 6. – С. 31–94.

Ольга Скороход

«УКРАИНСКИЙ-СЕРБСКИЙ СБОРНИК: УКРАС (ИСТОРИЯ. КУЛЬТУРА. ИСКУССТВО)» И ЕГО МЕСТО В ИСТОРИОГРАФИИ ИСТОРИИ ОТНОШЕНИЙ ДВУХ НАРОДОВ

В статье анализируются статьи «Украинско-сербского сборника: Украс (История. Культура. Искусство)» о связях между двумя народами. Историческая биографистика, темы сербского переселения на украинские земли в середине XVIII в. и сотрудничества выдающихся представителей украинской и сербской науки определены в качестве приоритетных тематических направлений для современных исследователей проблемы истории украинско-сербских связей XVIII – начала XXI вв. Выяснена важность данного научно-популярного издания для историографии проблемы.

Ключевые слова: сербы, украинцы, славистика, «Украс», историография.

Olga Skorokhod

«UKRAINIAN-SERBIAN REVIEW: UKRAS (HISTORY. CULTURE. ARTS)» AND ITS PLACE IN THE HISTORIOGRAPHY OF THE HISTORY OF RELATIONS OF TWO NATIONS

The articles on the theme of Serbian-Ukrainian relations from the «Ukrainian-Serbian digest: Ukra (History. Culture. Art)» are analyzed in the paper. Historical biographies, themes of Serbian migration to the Ukrainian land in the middle of the 18th century and Ukrainian-Serbian scientific cooperation are defined as priority thematic areas for modern researchers of problems of the history of Ukrainian-Serbian relations of the 18th – early 21st century. The importance of the digest for historiography problems was found out.

Key words: Serbs, Ukrainians, Slavic Studies, «Ukras», historiography.

УДК 930.1(477)

Леся Алексієвець, Сергій Бондаренко, Михайло Юрій

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті висвітлені проблеми значущості науки і освіти у цивілізаційному вимірі для суспільного прогресу, висловлено погляд на сутнісні засади цивілізації, які забезпечують їй інновації, науково-освітній розвиток суспільства.

Ключові слова: Україна, цивілізація, наука, освіта, прогрес.

Наприкінці XX – початку XXI ст. дедалі очевиднішим стає усвідомлення народами й державами значення пріоритету науки і освіти в цивілізаційному розвитку. Для України, зі здобуттям незалежності якої державотворчі завдання постали з особливою вагою, ця проблема набула як науково-пізнавального, так і практичного значення. Природно, означені аспекти сучасного розвитку національної науки і освіти в цивілізаційному контексті займають помітне місце в українській історіографії. Цим питанням присвячені праці В. Гончаревського [1], М. Горєлова, О. Моці, О. Рафальського [2] Л. Алексієвець, М. Юрія [3], Г. Філіпчука [4], М. Алексієвця, Л. Алексієвця [5].

У пропонованій статті йдеться про науково-пізнавальне й практичне значення науки і освіти у цивілізаційному вимірі для суспільно-політичного поступу та про сутнісні засади цивілізації, що забезпечують інноваційно-науковий розвиток суспільства.

Зауважимо, що нині Україна наблизилася до того вирішального рубежу світової історії, коли винятково важливої ваги набули розвиток й використання світових досягнень у науці і освіті, коли зросло їх значення в континуумі цивілізаційно-міжнародного виміру та виявлення пріоритетних зв'язків між внутрішнім і зовнішньополітичним поступом, їх всесвітньо-цивілізаційний контекст. Тим